

BİREYLERİN OKUMA TERCİHLERİ VE OKUMA ARAŞTIRMALARINDA EĞİLİMLER INDIVIDUALS' READING PREFERENCES AND TRENDS IN READING RESEARCH

Ayşegül GÖKSEL

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD

aysegul.goksel@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-0635-956X

ÖZ

ABSTRACT

Geliş Tarihi:

10.08.2022

Kabul Tarihi:

20.09.2022

Yayın Tarihi:

30.09.2022

Anahtar Kelimeler:

Okuma
Okuma Tercihi
Okuma Eğilimi

Keywords:

Reading
Reading Preference
Reading Disposition

Okuma, bireylerin ve toplumların gelişiminde önemli işleve sahip olan, içerisinde pek çok karmaşık ve aktif süreçleri ihtiva eden bir dil becerisidir. Görülen sembolleri seslendirmenin ötesinde yorumlama, değerlendirme ve anlam oluşturma gibi üst düzey düşünme becerilerinin işe koşulduğu okuma, bir boş zaman etkinliği olmanın çok ötesinde yaşamı anlamlandıran bir dimağ ve gönül ilacıdır. Bu çalışmanın amacı bireylerin okuma ve kitaplarla ilgili tercihlerinin ve okuma becerisi ile ilgili bilimsel çalışmalardaki eğilimlerin neler olduğunun incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni ile gerçekleştirilen çalışmada doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Veri analiz sürecinde ise içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Araştırmanın amacına uygun olarak yetişkin ve çocukların okuma tercihleri ve okuma araştırmalarındaki eğilimlerle ilgili yerli ve yabancı çalışmalar tetkik edilmiş, okuma ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerde odaklanılan konular, kütüphaneden ödünç alınan kitaplar, TÜİK verileri gibi çeşitli kaynaklar incelenmiştir. Sonuç olarak bireylerin okuma oranlarının ve çeşitliliğinin arttığı, yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmaların birbirinden ayrıldığı, Türkiye’de okuma ile ilgili çalışmaların belirli alanlarda ve üniversitelerde odaklandığı belirlenmiştir. Okuma ile ilgili çalışmaların çeşitlendirilmesi önerilmiştir.

Reading, which has an important function in the development of individuals and societies, is a language skill that includes many complex and active processes. Reading, in which high-level thinking skills such as interpreting, evaluating and creating meaning beyond vocalizing the symbols seen are used, is a medicine for the mind and heart that gives meaning to life beyond being a leisure time activity. The aim of this study is to examine the preferences of people about reading and books and the trends in scientific studies about reading skills. The document analysis technique was used in the study, which was carried out with the case design, which is one of the qualitative research methods. In the data analysis process, the content analysis technique was used. In accordance with the purpose of the research, domestic and foreign studies related to the reading preferences of adults and children and trends in reading research were examined, and various sources such as the subjects focused on the graduate theses on reading, books borrowed from the library, and TUIK data were examined. As a result of these studies, it was determined that the reading rate and diversity of individuals increased, the studies conducted in the country and abroad were separated from each other, and the studies on reading in Turkey focused on certain fields and universities. Diversification of studies on reading has been suggested.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1160250>

Atıf/Cite as: Göksel, A. (2022). Bireylerin Okuma Tercihleri ve Okuma Araştırmalarında Eğilimler. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1897-1911.

Giriş

Okuma; “bir yazının harflerini, sözcüklerini, imlerini tanımak ve bunların anlamını kavrama” (Göğüş, 1978: 60), “basılı bir sayfadaki yazıdan düşünceyi anlama veya okunan bir sayfadan anlam çıkarma” (Binbaşoğlu, 1993: 15), “basılı sözcükleri duyu organları vasıtasıyla algılayıp bunları anlamlandırma, kavrama ve yorumlamaya dayalı zihinsel bir etkinlik” (Özdemir, 1993: 13), “bilişsel davranışlar ve psiko-motor becerilerin birlikte çalışmasıyla, yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliği” (Demirel, 1999: 59), “metnin yüzey yapısından hareketle derin yapısını doğru bir şekilde çözümüleme becerisi” (Onan, 2017: 814) olarak tanımlanabilmektedir.

Okuma, metindeki sembolleri görmenin yani kod çözümünün ötesinde bireyin aktif katılımını gerekli kılan bilişsel, duyuşsal, toplumsal yeteneklerin, söz varlığı unsurlarının ve ön bilgilerin harekete geçirilmesiyle harmanlanan bir anlam yaratma sürecini ihtiva eden bir dil becerisidir. Kesintisiz ve sistemli bir okuma eğitimi ile temel okuryazarlık ediminin ötesinde bir okuma kültürüne ulaşılması, bireyin bütünsel gelişimine ve ülkelerin kalkınmışlığına olumlu etki eder. Çünkü nitelikli okuyucu hüviyetine sahip bireyler, niçin okuyacaklarını, ne okuyacaklarını, nasıl okuyacaklarını bilir (Calp, 2005: 85) ve metinle kurdukları iletişim süreci boyunca her aşamada otomatik olarak farklı stratejiler kullanarak okul türü öğrenmelerinde ve sosyal yaşamda daha başarılı olur. Okuma vasıtasıyla kişi zaman ve mekâna bağlı olmaksızın geçmişten gelen malumatları bugün okurken bir taraftan da geleceğe bir köprü kurar. Yeni bilgiler öğrenirken, bilmediği yaşamlar, görmediği yerler, tanışmadığı insanlarla ve hissetmediği duygularla ilgili de yaşantı kazanır, sanat ve edebiyat zevki gelişir.

Doğuştan sahip olunmayan, sonradan kazanılan okuma becerisi, yaşam serüveni boyunca geliştirilmesi gereken bir dil becerisidir. Entelektüel, düşünsel ve duygusal gelişimin yanı sıra kişisel olgunlaşmaya ve sosyal uyumun yakalanmasına yardımcı olan bir beceri (Palani, 2012) olan okuma, temel dil becerileri içinde önemli ve özel bir yer işgal etmektedir. Günümüzde modern insanın günlük yaşamında daha önceki dönemlere kıyasla çok daha fazla yer kaplayan okuma, “nefes almak kadar temel bir işlev” hâline gelmiştir (Manguel, 2022: 20).

Okuma tatmini ile okuma tercihi arasında büyük bir ilişki vardır. Bireyi okumak istemediği bir şeyi okumaya zorlamak onu okuma davranışından uzaklaştırabilir. Bu nedenle, okuma becerisinin geliştirilmesi, nitelikli ve yetkin okurların yetiştirilmesi için kişinin okuma tercihlerinin/eğilimlerinin gözlemlenmesi çok önemlidir (Adnan, vd., 2016). Aynı zamanda bireyi okuma davranışına yönelten içsel motivasyon kaynaklarının da tespit edilmesi ve geliştirilmesi gerekir (Unrau & Schlackman, 2006; Becker vd., 2010; Lau, 2009; Schiefele vd., 2012).

Teknoloji çağında iletişim olanaklarının artması, bilginin sürekli dönüşerek çoğalması, fertlerin okuma ile kurduğu ilişkiyi de etkilemektedir. Farklı sebeplerle (bilgi edinme, eğitim, eğlenme vb.) ve çeşitli türlerde (e-kitap, kurgusal metin, bilgilendirici metin, şiir vb.) okumaya başvurulmaktadır. Günümüzde alıştığımız iki kapak arasında yer alan kitap formatı da değişikliğe uğramıştır. Dijital kitaplar, çabucak erişilebilme ve taşınma özelliğinden dolayı okura büyük kolaylık sağlamışsa da bu yeniliği kabullenme hemen gerçekleşmemiştir.

Ülkemizde dijital kitaplara uyum süreci ve bu kitapların telifiyle ilgili bazı endişeler yaşanmıştır. Örneğin basılı kitaba alışkın olan bir kesim e-kitabı kullanmaya intibak sağlayamamış, yayınevlerinden bazıları da e-kitap için gerekli alt yapıya sahip olmadığından basılı kitabı tercih etmiştir. İnsanların ve yayınevlerinin e-kitaplara dair tercihlerinin nasıl olduğuna ilişkin bir yargıya varılabilmesinde dijital kitap satış rakamlarının incelenmesi önemlidir. Türkiye Yayıncılar Derneği'nin “Kitap Pazarı Raporu”na göre (2020) e- kitap satış oranlarında kültür ve akademik yayınlarda %65,5'lik bir artış meydana gelmiştir. 2015 yılında yaklaşık 7000 olan e-kitap satış rakamı, 2017'de 1767'ye gerilemiştir (TÜİK, 2015, 2017). 2020'de 8 bin 917, 2021'de ise 13 bin 673 web tabanlı elektronik kitap yayımlanmıştır (TÜİK, 2020, 2021). Amerika'da NPD BookScan'ın (2020) yaptığı araştırmaya göre e-kitap satışları 2019 yılına nazaran %12,6 artmıştır. Bu veriler hem halkın hem de yayınevlerinin e-kitaplara alışmaya başladığının göstergesidir.

Okumayla ilgili bilimsel çalışmalar geçmişten günümüze değişmekte ve ülkeler arası farklılık göstermektedir. Bu çalışmalar içerisinde genelde yüksek lisans ve doktora tezleri, raporlar ile makaleler yer almaktadır (Arıcı, 2005; Karatay, 2007; Baştuğ & Keskin, 2012; Baş & Kardaş, 2014; Drukan, 2014; Çarkıt, 2019; Dökmen, 2019; Erden & Çelik, 2019; Eldeleklioğlu Onuk & Avcı, 2021; Kanık Uysal, 2022; Uyar Aydın & Balkan, 2022). Okumayla ilgili çalışma oranlarında artış görülen tarihler, konu alanları, tez türleri, hazırlandıkları üniversiteler, çalışma grupları ve seçilen araştırma yöntemleri bakımından dünya çapında çeşitlilik mevcutken Türkiye'de bazı hususlarda (çalışılan konu, tez türü, tercih edilen yöntem, çalışmanın gerçekleştirildiği kurum, çalışma grubunu seçimi vb.) yığılımların ve tekrarların olduğu tespit edilmiştir (Varışoğlu, Şahin & Göktaş, 2013; Çam Aktaş, 2015; Ceran, Aydın & Onarıcıoğlu, 2018; Mutlu, 2018; Özdemir, 2018).

Okuma ile ilgili araştırmalarda genellikle müstakil olarak okuma tercihleri veya okuma ile ilgili akademik çalışmalardaki eğilimler ayrı ayrı ele alınmıştır. Mevcut çalışmada hem bireylerin okuma tercihleri hem de okumayla ilgili bilimsel çalışmalardaki eğilimler iki temel başlık altında incelenerek bu konuyla ilgili bilgilerin derli toplu bir biçimde ve bütüncül yaklaşımla ele alınması, yurt içinde ve yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalardan örneklere yer verilmesi bu çalışmayı kıymetli yapmaktadır. Mevcut araştırmanın ileride bu konuyla ilgili çalışacak olan bilim insanlarına faydalı olacağı düşünölmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, insanların okuma ve kitaplarla ilgili tercihleri ile okuma becerisine ilişkin bilimsel çalışmalardaki eğilimlerin neler olduğunun incelenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İnsanların okuma ve kitaplarla ilgili tercihleri nelerdir?
2. Okuma ile ilgili bilimsel çalışmalardaki eğilimler nasıldır?

Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni ile gerçekleştirilen çalışmanın veri toplama sürecinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Derin ve ayrıntılı konularda çalışmaya imkân veren nitel yöntemlerden (Patton, 2014: 14) biri olan durum çalışması deseni, araştırmanın hem ürünü hem de nesnesi olabilmektedir (Creswell, 2016: 97). Doküman incelemesi ise araştırma konusu hakkında bilgi içeren basılı ve elektronik kaynaklara ulaşılıp bunların araştırmanın amacına uygun şekilde incelenmesi, not alınması ve değerlendirilmesi işlemlerinden oluşur (Bowen, 2009; Cemaloğlu, 2020). Araştırmanın inceleme nesnelere olan yetişkinlerin ve çocukların okuma tercihleri ve okuma ile ilgili bilimsel araştırmalardaki eğilimler ile ilgili yapılan yerli ve yabancı çalışmalar, kütüphaneden ödünç alınan kitap oranları, TÜİK verileri gibi çeşitli kaynaklar incelenmiştir. Verilerin analizi sürecinde içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & şimşek, 2016: 242).

1. İnsanların Okuma ve Kitapla İlgili Tercihleri

Bireylerin okuma tercihlerinin şekillenmesinde pek çok unsur etkilidir. Bunlar içinde aile ilk sırada yer almaktadır (Saracho 2000; Dodici, Draper & Peterson, 2003; elenk, 2008; Yusof, 2010; Bozkurt, 2013; Chansa-Kabali & Westerholm, 2014; Kurnaz & Yıldız, 2015; Vasylenko, 2017). Anne-babalar; birlikte okuma saati düzenleme, okunan kitapla ilgili konuşma, evde çocuğa yönelik kütüphane oluşturma, ocuk dergilerinin temini, kitap fuarlarını ziyaret gibi çeşitli etkinliklerle çocukların okuma sevgisi ve kùltürü sahibi olmalarına katkıda bulunabilir (Sénéchal & LeFevre, 2002). Ancak bazı durumlarda ebeveynler tarafından farklı yaklaşımlar da sergilenebilmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu, ebeveynlerin okuma kùltürünün gelişmemiş olması, gündelik ev işleri, yoğun mesai, sosyal medya etkisi gibi nedenlerle anne-babalar çocuklarını kitapla buluşturamamakta ve okuma becerilerini geliştirmek için onlara zaman ayıramamaktadır. Ayrıca Göka (2006), annelerin alışkan çocuklarına hizmet etmeyi sevdiğini ancak ocuk ona tanınan süreden fazla kitabın başında kalırsa “ocuđum gözün bozulacak, kafayı üşüteceksin!” gibi serzenişlere başvurduklarını ve bu durumun da tutarsız iki farklı tavır oluşturduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla okumayı sevmeyen, okumaya zaman ayırmayan ve okumanın öneminin farkında olmayan ailelere mensup ailelerin çocuklarına okuma kùltürü edinme sürecinde destek olmaları pek mümkün görünmemektedir.

Örgün eğitime geçişle birlikte çocuğun okuma tercihlerinin şekillenmesinde öğretmen (Greenberg, 1970; Jose & Raja, 2011; Aksoy & Öztürk, 2018), okul ortamı, akran ve arkadaş etkisi (Howard, 2006) devreye girmektedir. Öğretmen, öğrencilerin okuma tutumlarını, amaçlarını, kitap seçimlerini etkileyebilme gücüne sahip olduğundan öğrencilerin okuma ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına duyarlı olmalıdır. Sınıfa kitap getirerek öğrenciye kitap önerisinde bulunma, okunan kitaplarla ilgili konuşma, öğrenci seviyesine uygun olarak okuma listeleri oluşturma, iyi bir okuyucu olarak rol model olma, sınıfta okuma ile ilgili eğlenceli etkinlikler hazırlama marifetiyle öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci etkileşimini artırarak çocukların okumayı sevmelerine ve okuma kùltürlerinin gelişimine katkıda bulunabilir. Okul ve sınıf kütüphanelerinin zenginleştirilmesi, yazarlarla buluşma günlerinin düzenlenmesi, kitap hediye edilmesi, kütüphanelere gezi, okuma yarışmaları gibi aktivitelerle çocukların okumaya

karşı olumlu duygular hissetmesi, okuma becerilerinin gelişmesi ve kendi kitaplarını kendilerinin seçebileceği yetkinliğe erişebilmeleri için onlara olanaklar tanınmalıdır.

Çocukların ve yetişkinlerin neleri ilginç bulup okumayı tercih ettikleri ve bu tercihlerinin nasıl şekillenip ne zaman değiştiğinin bilinmesi gerekir (Sturm, 2003). İnsanların okuma tercihleri yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, ilgi, kişisel, sosyal, eğitimsel, ekonomik ve mesleki geçmişlerinden etkilenmektedir (Hopper, 20005). Bireylerin okuma eğilimlerinin bilinmesi toplumun okuma kültürünün geliştirilmesinde atılacak adımlara yol göstermesi açısından önemli görülmektedir. Çünkü seviyesinin altında veya üstünde bir kitap bireye hitap etmeyeceği gibi ilgisini çekmeyecek bir kitap da ona sıkıcı gelecektir. Bu durum bireyi da okuma davranışından uzaklaştıracaktır.

Türkiye’de 2019 tarihinde Okuyay Platformu’nun KONDA vasıtasıyla 15 yaş üstü nüfusun okuma alışkanlıkları, kitap seçme, okuma ve satın alma davranışlarını ve kitaba erişim, kütüphane kullanımı, fuar ziyareti konularındaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdiği “Türkiye Okuma Kültürü Araştırması”nın sonuçlarına göre Türkiye’de kitap okuma oranı 2008’den 2019’a kadar %30’dan %42’ye yükselmiştir. “Son üç ayda kitap okumadım.” diyenlerin oranı 2008’de %70 iken 2019’da %36’ya gerilemiştir. İnanç veya ders kitapları dışında basılı kitap okuduğunu ifade edenlerin oranı %44 olarak tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından 2008 verilerine göre kadın ve erkek okuma oranı eşitken, 2019 yılında kadınların erkeklerden %4 daha fazla okuduğu görülmüştür. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda kitap okumaya karar vermede en etkili dört unsurun %34 konusu, %26 arkadaş tavsiyesi, %16 türü ve %14’ü yazarı olduğu; satın alma sebeplerinde en çok kitabın konusu %30 sonra da arkadaş tavsiyesi %25 olduğu görülmüştür. Kitap alışverişi için tercih edilen kanalların küçük, bağımsız kitabevleri (%28), zincir mağazalar (%24), internet satış siteleri (%18), sahaflar (%14) olduğu belirtilmiştir. Ankete katılan 2929 kişiden 1561’i en son okuduğu kitap olarak 1000’den fazla kitap ismi söylemiştir. En fazla kurgu kitap (%42) tercih edilmiştir. Dini kitapları tercih edenlerin oranı %34 olarak belirlenmiştir. Okuyanlar kümesinin %28,3’ü kişisel gelişim kitabı okumaktadır. Kadınların kişisel gelişim kitaplarını erkeklere göre daha fazla tercih ettiği görülmektedir. Felsefe kitaplarını tercih edenlerin ortalamada Türkiye’nin üç katı (7,1 kitap), kişisel gelişim kitabı seçenlerin ise 3 ayda 4,4 kitap okuduğu görülmektedir. Kütüphaneyi hiç kullanmayanların oranı %63 iken her zaman kullananların oranı %1’dir. Okuyanların aynı zamanda sosyal medyayı yoğun kullanan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Yani Türkiye’de 3 ayda ortalama 2,7 kitap okunmaktadır. Türkiye’de kişi başına düşen kitap sayısı 6,9, yeni başlıklı kitap sayısı 68.554 ve basılan toplam kitap sayısı 423.602.825 olarak tespit edilmiştir (Okuyay, 2019).

Buna göre en çok “tarih” kitaplarının tercih edildiği, en fazla “gençlerin” okuduğu, okuma oranına etki eden birinci faktörün “ailenin” sağladığı destek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde “genç ailelerin” okumaya daha çok destek verdiği ve “annelerin” çocuklarına daha fazla kitap okuduğu tespit edilmiştir. Son okunan kitap isminde öne çıkan bir başlığın olmaması toplumun ortak kabulünün olduğu popüler bir yazar ve kitabın bulunmadığını göstermektedir. Verilerden yola çıkılarak araştırma inceleme yazılarının pek okunmadığı, kurgusal, dini kitaplar ve tarihle ilgili kitapların ilk üç tercih arasında olduğu anlaşılmıştır. Tarihi kitaplarının tercih edilmesini geçmişe duyulan özlem gibi duygusal nedenlere bağlayabilmek mümkündür.

Türk Kütüphaneciler Derneği Başkanı Ali Fuat Kartal’ın Hürriyet Gazetesi’ne verdiği röportaja göre 2021 yılında kütüphanelerden en çok ödünç alınan kitapların “Şeker Portakalı” (Jose Mauro Vasconcelos), “Limon ile Zeytin” (Salih Memecan), “Canavar Peşinde” (Adam Blade) ve “Pinokyo” (Carlo Collodi) olduğu belirlenmiştir. 2018 tarihinde Anadolu Ajans ile yapılan röportajda ise üniversite kütüphanelerinden en çok “Kürk Mantolu Madonna” (Sabahattin Ali) eseri ödünç alınmıştır. Bu durumun meydana gelmesinde sosyal medyanın büyük bir etkisi olduğu tahmin edilmektedir. Önce birkaç kişinin Instagram, Twitter gibi platformlarda paylaştığı kitaplar zamanla pek çok sosyal medya hesabında da yer almış ve daha sonra bu bir moda dönüşmüştür. Bu durum, “reklam etkisi”nin gücünü gözler önüne sermiştir. Halk kütüphanelerinden en fazla ödünç alınan kitap ise Reşat Nuri’nin “Çalıkuşu” isimli eseri olmuştur. Çalıkuşu’nun ödünç alınma nedeni tam olarak belirlenememiştir. Çocuk kitaplarında ise yabancı yazarlı eserlerin tercih edildiği görülmektedir. “Canavar Peşinde” (Adam Blade) ile “Safir Greg’in Günlüğü” (Jeff Kinney) kitapları en fazla tercih edilen kitaplar olmuştur. Türk yazarların kitaplarının ilk tercihlerde yer alamama sebeplerinin araştırılması gerekmektedir.

TÜİK (2021) “Yazılı Medya ve Uluslararası Standart Kitap Numarası İstatistikleri”ne göre Türkiye’de toplam 72 bin 052 kitap basılmıştır. Bu sayı 2019’da 68 bin 554, 2018’de ise 67 bin 135 idi. Yayımlanan kitapların %23’ü “eğitim”, %21’i yetişkin kurgu %19’u akademik ve %14’ü çocuk ve gençlik yazını olarak belirlenmiştir. 2019 yılında ise kitapların %28,3’ü “eğitim”, %18,2’si “yetişkin kurgusal edebiyat”, %15,1’i ise “çocuk ve ilk gençlik”

alanlarına ilişkindi. Mevcut verilerden yola çıkılarak eğitim ve yetişkin kurgusal edebiyat arasındaki makasın kapanmak üzere olduğu söylenebilir. Ayrıca TÜİK Kütüphane İstatistikleri'ne göre (2020) de 2020 yılında bir önceki yıla göre halk kütüphanelerine kayıtlı üye sayısı %12,2 artmıştır. Ancak gazete ve dergilerin yıllık tirajı 2019 verilerine göre %20,9 azalmıştır. Bu da halkın kitap okumaya ilgisinin arttığını ancak basılı süreli yayınlar yerine dijital medyayı takip etmeyi giderek daha fazla tercih ettiğini göstermektedir.

Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı Sonuç Raporu'na göre (2018), öğrenci, öğretmen, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları ile medya ve yayınevleri vasıtasıyla okuma kültürünün tekamülüne yönelik çeşitli proje örneklerine (okuma kültürü seferberliği, alışveriş merkezi kütüphaneleri, şehir kitapçıları, her güne bir kitap, kitaplar her yerde, kardeşime masal okuyorum, okulca fuardayız, masal saati mekân tanır, hastanelerde çocuklar için kitap alanlarının oluşturulması, kültür koli ve mahalle kütüphaneler vb.) yer verilmiş ve bunların hayata geçirilmesi amaçlanmıştır.

Karatay ve Dilekçi (2020) tarafından Türkçe öğretmenleriyle gerçekleştirilen çalışma sonucuna göre öğretmenler ortaokul öğrencilerinin en çok roman ve hikâye (%23), biyografi (%18) türlerini tercih ettiklerini okuma konuları olarak da polisiye, macera, bilimkurgu, fantastik, komedi'yi (%50) seçtiklerini ifade etmiştir. Sınıf seviyesi bakımından 5. ve 6. sınıfların masal, hikâye, macera, fabl türü okumayı; 7 ve 8.sınıflarınsa roman, macera, polisiye, şiir ve bilgilendirici metinleri okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Kızların duygu yükü yoğun olan kitapları, erkeklerinse tarih, kahramanlık, polisiye gibi macera yükü fazla olan kitapları seçme eğiliminde olduğu görülmüştür.

Şahin'in (2019) çalışmasında 5. sınıfların okuma tutumlarının diğer sınıflardan daha olumlu olduğu, evde kendi kitaplığı olanların okumaya dair tutumlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin serbest okuma, genel okuma ve kitaba yönelik tutumları 8. sınıf öğrencilerinden daha yüksektir. Öğrencilerin okuma tutumu arttıkça okuma motivasyonları da artmıştır. Aile gelir düzeyi düşük çocukların okuma tutum ve motivasyonlarının aile gelir düzeyi yüksek olanlardan daha yüksek olduğu, ailenin gelir düzeyi yükseldikçe okuma tutumlarının düştüğü belirlenmiştir.

Batur, Özcan ve Sağcan'ın (2019) yaptığı çalışma sonucuna göre 5. sınıf öğrencilerinin toplam 312, 6. sınıf öğrencilerinin 353, 7. sınıf öğrencilerinin 308 ve 8. sınıf öğrencilerinin 80 farklı kitap okuduğu belirlenmiştir. 5. sınıfta hem kız hem de erkek öğrencilerin en çok "Nasrettin Hoca Fıkraları" adlı kitabı seçtikleri, 6. sınıfta kız öğrencilerin en çok "Küçük Prens" adlı kitabı, erkek öğrencilerin ise en çok "Yalnız Efe" adlı kitabı tercih ettikleri görülmüştür. 7. sınıfta hem kız hem de erkek öğrencilerin en çok "Nutuk" adlı kitabı; 8. sınıfta ise kız öğrencilerin en çok "Şeker Portakalı" isimli kitabı, erkek öğrencilerin ise en çok "Beni Neden Sevmedin?" adlı kitabı okuduğu tespit edilmiştir. Mevcut araştırma sonuçlarından yola çıkılarak öğrencilerin okuma tercihinde cinsiyet ve sınıf seviyesine göre değişkenlik olduğu saptanmıştır. Bu durumun oluşmasında kişisel ilgilerin yanı sıra ergenlik ve somut işlem döneminden soyut işlem dönemine geçişin de etkili olduğu muhakkaktır (Piaget, 1983).

Yıldırım (2019), hazırladığı tez çalışmasında ortaokul öğrencilerinin okumayı tercih ettiği kitapları tespit etmeyi amaçlamıştır. Buna göre 5-8. sınıf öğrencileri en çok "Saftirik Greg'in Günlüğü" ve "Küçük Prens"i okumayı tercih etmiştir. "Saftirik Greg'in Günlüğü" kitabının seçiminde en çok arkadaş, Küçük Prens kitabında ise öğretmen tavsiyesinin belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerine okumayı tavsiye ettikleri kitapların başında "Haritada Kaybolmak" ve "Sol Ayağım" gelmektedir. Burada dikkati çeken husus, öğrencilerin okumayı tercih ettiği 13 farklı kitaptan 9'unun ve öğretmenlerin tavsiye ettiği kitaplardan %60'nın yabancı yazarlarca kaleme alınmış olmasıdır.

Solmaz (2018), 300 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin en fazla roman okumayı tercih ettiği, kız öğrencilerin sırasıyla roman (%20), kişisel gelişim (%8), bilimsel kitaplar (%7,3), dini roman (%5,5) türlerini; erkek öğrencilerinse roman (%16,4), bilimsel türleri (%13,3), dini konulu eserler (%7,3), kişisel gelişim (%7) türündeki kitapları seçtiği görülmektedir.

Bayat ve Çetinkaya'nın (2018) ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırmaya göre, öğrencilerin çoğu okumaktan haz aldığını ve her gün veya haftada birkaç kez okuduğunu belirtmiş; fıkra (%57,7), dergi yazıları (%53,9) ve öykü (%53,7) metin türlerini, bunların içinde de macera (%50,5), korku (%48,2) ve komedi (%47,3) yükü fazla olanları en fazla tercih ettiğini dile getirmiştir. Katılımcıların büyük bölümü evde yatak odasını (%66,9), okulda sınıfı (%79) ve kamusal alanda ise seyahat ortamlarını (%49) okuma alanı olarak kullandıklarını söylemiştir. Kitaplar

daha kısa ve daha ucuz olsa daha fazla okuyacaklarını ifade etmiş ve ne okuyacaklarını bildikleri takdirde daha fazla okuyacaklarını belirtmiştir. Bu bakımdan “çocuğa görelilik ilkesi” ışığında kitap listelerinin hazırlanmasının onların okumaya yönelmelerinde faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Taş (2018) tarafından ilkökul 4. sınıf öğrencileriyle yürütülen çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin çoğunluğunun okumaktan keyif aldığı (%57), hemen her gün okudukları (%45) ve yeterince okuduğu inancına sahip oldukları (%56) görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun okumaya dair olumlu tutum sahibi olduğu (%75) ve ders kitabı haricinde dijital materyal okumayı tercih ettiği (%31) belirlenmiştir. Öğrencilerin okumayı seçtiği türler arasında en fazla macera (%24) ve komedi (%12), en az kişisel gelişim (%4) olduğu ve kızların duygusal türleri okumayı fazla tercih ettiği tespit edilmiştir. Okuma ortamı olarak evde yatak odası, okulda sınıf (%28) tercih edilmiştir. Öğrenciler sırasıyla eğlenceli (%20), faydalı (%17), mutlu oldukları (%11) için okuduklarını, okuma etkinliğini anneleri (%28) ile yapmayı tercih ettiklerini ifade etmiştir.

Aytaş ve Altunbay'ın (2016) 6, 7, ve 8. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada ayda 1-2 kitap okuyanların oranı %39, hiç okumayanların oranı %4,6 ve 4'ten fazla kitap okuyanların oranı %23 olarak tespit edilmiştir. Okunan kitapları kitapçıdan edinenlerin oranı %49 iken okul kütüphanesinden edinenlerin oranı %41'dir. Öğrencilerin kitapları kendi zevklerine göre seçme oranı %80'le ilk sıradadır. Öğretmen tavsiyesi %26, arkadaş tavsiyesi ise %28'dir. Halk kütüphanelerinden kitap edinme oranı ise çok düşüktür. Cinsiyete göre erkeklerde kahramanlık (%23), kızlarda ise aşk ve sevgi (%21) konularının öne çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca erkekler destan, kızlarsa şiir ve roman türlerinden daha çok hoşlanmaktadır. Araştırma sonucuna göre tür ve konu tercihinde cinsiyete göre anlamlı bir fark oluştuğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla okuduğu tespit edilmiştir.

Deniz (2015), 382 ortaokul öğrencisiyle gerçekleştirdiği çalışmasında en çok tercih edilen türlerin roman (%49) ve hikâye (%38,8), en az deneme (%1,8) olduğunu belirlemiştir. Okuma tercihlerinin cinsiyete göre farklılaştığı, kız öğrencilerin en fazla roman (%56,5) ve hikâye (%33,2), en az makaleyi (%2); erkek öğrencilerinse en çok hikâye (%44,4) ve roman (%41,4), en az denemeyi (%1,6) seçtiği tespit edilmiştir. Okuma konuları olarak en çok macera (%59,7), aşk/duygusal (%19,9), mizah (%6,3), bilim-kurgu (%5,8), polisiye (%4,5) ve en az dinî (%3,9) konulu kitapların tercih edildiği görülmektedir. Öğrenciler; kitap okumalarına etki eden unsurların sırasıyla aileleri (%36 öğretmenleri (%25), arkadaşları (%19,9) olduğunu dile getirmiştir.

Yıldız, Ceran ve Sevmez (2015), tarafından eğitim fakültesinde öğrenim gören 840 öğretmen adayıyla yürütülen araştırmada katılımcıların çoğunun az okuyan (1-5 kitap) profilinde oldukları, genelde okumalarında arkadaş tavsiyesinin etkili olduğu, en fazla roman ve hikâye okumayı tercih ettikleri görülmüştür. Okumaya engel teşkil eden en önemli hususun sırasıyla okuma alışkanlıklarının olmaması ve arkadaşlarla zaman geçirme olduğu belirtilmiştir.

Yalman, Özkan ve Kutluca (2013) tarafından üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin çoğu kitap okumayı sevdiğini (%57,3), en fazla macera türünü tercih ettiklerini (%38,1) dile getirmiştir. Katılımcılar, kitapları çoğunlukla satın alma (%40) ve arkadaştan ödünç alma (%33) yoluyla temin etmiştir. Evlerinde en çok 1-50 arası (%46) kitap bulunduğunu ve bireye kitap sevgisi kazandırmada kişinin istekli olmasının (%58) en önemli husus olduğuna inandıklarını ve bireylerin gelişimine en çok ders kitaplarının (%54) katkı sağlayacağını düşündüklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu, okuma alışkanlığı kazandırılması gereken dönemin ilkökul olduğunu (%54) düşünmekte, kendilerinin de bu çağlarda (%41) okuma alışkanlığı kazandıklarını belirtmektedir. Ayrıca öğrenciler, kitap okumanın kelime hazinelerini geliştirdiğini (%27) ve kitap okumaya engel olan durumların başında ders yoğunluğu (%52,7) olduğunu aktarmıştır.

Manuel ve Robinson (2002), 12 ila 15 yaş arasındaki ergenlerin okumayı tercih ettikleri okuma materyalinin genelde Harry Potter, Yüzüklerin Efendisi serisi gibi aksiyon ve macera kitapları olduğunu belirlemiştir. Hopper (2005) öğrencilerin en çok evde kitap okumayı tercih ettiklerini, Howard (2006) ise kızların kurgu kitap okumaya erkeklerden daha fazla ilgi gösterdiklerini tespit etmiştir.

Hussain ve Munshi (2011), Pakistan'da ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmasında çocukların dini kitaplar, dergiler, şiir, hikâye ve romantik kitaplar, gazeteler, gezi hikayeleri ve bilimsel kitaplar gibi farklı türde okuma materyallerini okumayı sevdiğini tespit etmiştir. Awais ve Ameen (2013) ise Lahor'da okul çağı çocukları ile gerçekleştirdiği çalışmasında çocukların yerel olarak yayımlanmış İngilizce basılı materyalleri okumayı tercih ettiklerini, kısa öykü okumayı sevdiğini, hayvan hikayeleri, macera yükü olan kurgusal kitapları okumayı tercih ettiklerini belirlemiştir. Son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar, kurmaca eserleri (kitaplar)

okumanın ve içindeki karakterleri tanımanın, duygusal zekayı ve diğer insanlarla empati kurma yeteneğini geliştirmeye yardımcı olabileceğini ve başkalarıyla etkileşime girerken psikolojik tepkilerini iyileştirebileceğini ortaya koymuştur (Rahman vd., 2019: 66).

Loan ve Shah (2017), Hindistan'da yaşayan ergenlerle yaptığı çalışmada çocukların genelde kurgusal kitapları tercih ettiğini, Maharsi, Ghali ve Maulani (2019) tarafından yapılan bir araştırmada Endonezya'daki lise öğrencilerinin tatillerde roman, öykü, mizah, şiir ve tiyatro oyunları okumayı seçtiklerini belirlemiştir. Rahman ve diğerleri (2022) Endonezya'da üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun kurgusal eserleri (%62) elektronik ortamda okumayı tercih ettiğini, ardından basılı kitap formatını (%38) seçtiğini saptamıştır. Tür olarak da en çok macera (%18,4), gizem (%17,1) komedi (%14,5), en az ise distopya (%7,9) tercih edilmiştir. Abang Yusof (2021) tarafından Malezya'da 2340 üniversite öğrencisiyle yürütülen çalışmada kurgusal eserlerin öğrencilerin %68'i tarafından en çok okunan edebiyat türü olduğu, onu kurgu dışı (%32) kitapların izlediği tespit edilmiştir. Bulgular ayrıca öğrencilerin çoğunluğunun cep telefonundan okumayı (%49) tercih ettiğini, daha sonra basılı kitaptan okumayı (%44) ve bilgisayardan okumayı (%7) seçtiklerini göstermektedir.

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) 2018 tarihinde "Dünya Kitap Günü" vesilesiyle bazı veriler yayımlamıştır. Bu verilere göre 2008-2015 yılları arasında Avrupa'da okumaya günde 2 ila 13 dakika ayrılmaktadır. Türkiye'de okumaya ayrılan sürenin 7 dk. olduğu tespit edilmiştir. Almanya'da okuma süresinin 7,5, İtalya'da 5, Fransa'da 2 dakika olduğu göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin pek çok Avrupa ülkesinin ilerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye Avrupa ülkeleri arasında 9. sırada yer almaktadır. En kitap düşkünü ülkelerin Finlandiya ve Polonya olduğu tespit edilmiştir. Finlandiya halkının %16'sı birincil kültürel aktivite olarak kitap okumayı tercih etmektedir. Kitap okuyan kadın sayısı erkeklerden fazladır. Ancak erkekler kadınlara oranla daha uzun süre kitap okumaktadır.

2. Okuma İle İlgili Bilimsel Çalışmalardaki Eğilimler

Uluslararası Yazarlık Derneği'nin (International Literacy Association) 2018 Raporu'nda okuryazarlıkla ilgili "5 önemli konu" ve "5 acil konu" belirlenmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler bu 5 önemli ve 5 acil konu açısından karşılaştırılarak gösterdikleri farklılıklar gözler önüne serilmiştir.

"5 acil konu" başlığında gelişmiş ülkelerde ilk sırayı "özetleyici değerlendirmeler" (%73), gelişmekte olan ülkelerde ise "dijital okuryazarlık" (%62) almaktadır. Dijital okuryazarlık, gelişmiş ülkelerde son sırada bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde özetleyici beceriler ilk beşte yer alamamıştır. Her iki ülke türünde de ikinci sırada erken okuryazarlık becerisi bulunmaktadır.

"5 önemli konu" başlığında gelişmiş ülkelerde ilk sırayı "öğretmen hazırlığı" (%87), gelişmekte olan ülkelerde "okuryazarlık eğitiminde eşitlik" (%82) (ILA, 2018) almaktadır. Mevcut verilere göre gelişmiş ülkeler eğitimde yenilikçi çalışmalar içindeyken gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkeleri geriden takip etmektedir. Gelişmiş ülkelerde anlamaya dayalı büyük bir problem görülmezken gelişmekte olan ülkelerde anlamaya yönelik problemler hâlihazırda mevcuttur. Dijital okuryazarlığa gelişmiş ülkelerde acil bir konu olarak yaklaşılmamaktadır. Oysa gelişmekte olan ülkelerde dijital okuryazarlığın acil bir konu olduğu düşünülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında araştırmaya duyulan ihtiyaç ve rağbet arasında en fazla farkın olduğu konular, "öğretmen eğitimi, aile katılımı, okuryazarlığa öncü yöneticiler ve kitap ve içeriğe erişim"dir.

Karagöz ve Şeref (2019) tarafından gerçekleştirilen 1974-2018 tarihleri arasında okuma alanıyla ilgili Web of Science veri tabanında yer alan çalışmaların bibliyometrik özelliklerinin incelendiği araştırma sonuçlarına göre okuma literatüründe üretilen akademik yayın sayısının toplam 19.882 olduğu, bunların çoğunun makale (%69,8), bildiri (%17,9), kitap değerlendirme (%5,9) şeklinde hazırlandığı ve yayın dilinin de en fazla İngilizce (%92,46) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre okuma alanında en aktif dergiler arasında "Computers & Education" en yüksek etki faktörüne sahipken konu alanı ile ilgili en çok makale ise "Reading Teacher" dergisinde yayımlanmıştır. Okuma alanına en büyük katkısı ABD adresli kurumlar sağlamıştır. Türkiye adresli kurumların ise daha çok Hollanda, Güney Afrika ve İsrail adresli kurumlarla iş birliği içinde olduğu saptanmıştır. Dünyada en fazla katkıyı yapan kurumun Florida Devlet Üniversitesi, Türkiye'de ise "Gazi Üniversitesi" ardından "Atatürk Üniversitesi" olduğu belirlenmiştir (Karagöz & Şeref, 2019).

Özdemir (2018), okuma becerisi alanında hazırlanan lisansüstü araştırmaları incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışma kapsamında 201 tez değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre; okumaya ilişkin

tezlerde 2009 yılından sonra artış olduğu, hazırlanan tezlerin çoğunluğunun Gazi Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nde yürütüldüğü, tezlerde okuduğunu anlama (n=57), ilgi-tutum-motivasyon (n=32), özyeterlik (n=32), okuma yöntem ve teknikleri (n=26), okuma stratejileri (n=20) konu alanlarının ele alındığı görülmüştür. Bu sonuçlara dayanılarak, araştırmacı tarafından yeni öğretim yöntem ve yaklaşımları denenmesi, eylem araştırmaları yapılması, veri toplama araçlarının çeşitlendirilmesi ve araştırmacıların bilimsel araştırma yöntem bilgisinin artırılması önerileri geliştirilmiştir.

Mutlu (2018) Ana Dili Eğitim Dergisi'nde 2013-2018 tarihleri arasında yayımlanan Türkçe eğitimi ile ilgili 207 makaleyi incelemiş ve okuma eğitimiyle ilgili toplam 23 makalenin 13'ünün nicel, 9'unun ise nitel, 1 tanesinin ise karma desende tasarlandığını tespit etmiştir. Örneklem belirleme yöntemi olarak da en çok amaçlı örneklem yönteminin kullanıldığını belirlemiştir.

Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu (2018), 2006-2016 tarihleri arasında Türkiye'de hazırlanan okuma becerisini ele alan toplam 317 yüksek lisans ve doktora tezlerini çeşitli yönlerden içerik analizi ile incelemiştir. En fazla tezin hazırlandığı yılın 2013 (%13,2), en az ise 2010 (%5,7) olduğu tespit edilmiştir. Tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde (253 adet, %79,8), olduğu, doktora düzeyinde tez sayısının yüksek lisans tezlerinin yarısından bile daha az olduğu (64 adet, %20,2), çalışma grubu olarak sırasıyla en çok ortaokul (103 adet, %32,5) ve ilkokulun (92 adet, %29) tercih edildiği, en az okul öncesine (%2,2) yer verildiği görülmüştür. Çalışmalarda sırasıyla nicel (220 adet, %69,4), nitel (54 adet, %17), karma (43 adet, %13,5) yöntemlerin kullanıldığı belirlenmiştir. Okuma ile ilgili en fazla temel eğitim bölümü (120 adet, %38), eğitim bilimleri (71 adet, %22,4) ve Türkçe eğitimi (69 adet, %21,8) bölümlerinde/ ana bilim dallarında tezler hazırlanmıştır. Konu olarak en çok "okuma yöntem ve teknikleri (52), okuduğunu anlama (40), okuma alışkanlığı (33), okumada yeni yaklaşımlar (30) tercih edilirken en az okuma yazmada yetişkin eğitimi (4) ve okuma becerisinin değerlendirilmesi (4) ele alınmıştır. Tezlerin üniversitelere göre dağılımında en çok Gazi Üniversitesi (53) ve en az Eskişehir Anadolu Üniversitesi (5) yer almaktadır.

Akaydın ve Çeçen (2015) tarafından okuma becerisi ile ilgili 1990-2013 tarihleri arasında hazırlanan makalelerin incelendiği çalışmaya göre konu alanı olarak en fazla okuduğunu anlama (%20,6), okuma alışkanlığı (%15,5), okumaya yönelik tutum (%10,7); en az okuma materyalleri (%2,5) ele alınmıştır. Okuma becerisi ile ilgili en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesi (%14,7) ile Millî Eğitim Bakanlığı (%9,7) tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. 2006 tarihinden itibaren okuma ile ilgili çalışma sayısında artış olduğu ve araştırmalarda en fazla tarama yönteminin (%43,4) kullanıldığı belirlenmiştir.

Çam Aktaş (2015) tarafından hazırlanan çalışmada Türkiye'de eleştirel okumaya yönelik 17 araştırma makalesi, 14 tez çalışması olmak üzere toplam 31 araştırma incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Türkiye'de eleştirel okuma kapsamındaki ilk çalışmalara 2006 yılında rastlanmıştır. Doktora tezi düzeyinde yapılmış çalışma sayısı azdır, araştırmalar daha çok eleştirel okuma ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Veriler çoğunlukla ilköğretim öğrencilerinden, eleştirel okuma ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmalarda daha çok nitel yöntemler kullanılmış ve analizlerde de basit istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır.

Karadağ'ın (2014), okuma ilgisi, alışkanlığı ve tutumları konusunda Türkiye'de ve yurt dışında yapılan tezleri karşılaştırılmalı bir biçimde incelediği çalışmasında Türkiye'de hazırlanan tezlerin daha çok yüksek lisans düzeyinde, yurt dışında ise doktora seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Yurt dışındaki araştırmalar; karma araştırma yöntemleri, eylem araştırması ve boylamsal çalışmalar ağırlıklıyken Türkiye'de araştırmaların betimleyici nitelikte olduğu görülmüştür. Ayrıca hem Türkiye'de hem de yurt dışında tezlerin karşılaştırılmalı betimlemesine dair çalışmaların bulunmadığı belirlenmiştir.

Varışoğlu, Şahin ve Göktaş (2013), Türkçe eğitimi alanında yapılan bilimsel çalışmaların eğilimini tespit etmek amacıyla SSCI ve ULAKBİM'de taranan dergilerde yayımlanan makaleleri tetkik etmiştir. Buna göre; incelenen 558 makale arasında en çok işlenen konu, 119 çalışmayla okuma eğitimi alanındadır. Çalışmaların büyük çoğunluğu (n=83) nicel desenle oluşturulmuş, genellikle tek yazarlı çalışmalar (%67) yapılmıştır. Okuma eğitiminde öğretim, tutum, durum ve ilgi alanları en fazla irdelenen alt alanlar olmuştur. Mevcut bulgulardan yola çıkılarak araştırmacılara; az tercih edilen karma araştırmalara yönelme, çok yazarlı yayın yapma gibi öneriler sunulmuştur.

Yağmur ve arkadaşları (2013) tarafından Türkçe eğitimi alanında 2000-2011 yılları arasında hazırlanan 552 tez, betimsel yaklaşım kullanılarak incelenmiştir. Buradan elde edilen sonuçlara göre yazma becerisinden sonra en

çok okuma becerisinin araştırıldığı, en fazla araştırmanın ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirildiği, en çok araştırılan konunun tutum/ilgi/durum belirleme ve ders kitabı incelemesi olduğu görülmüştür. Çalışmada incelenen tezlerde sırasıyla en çok betimsel, nicel ve nitel yöntemlerin kullanıldığı, tezlerdeki örneklemin en çok seçkisiz ve kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla belirlendiği, veri toplama aracı olarak ise en çok doküman incelemesi, anket ve başarı testine başvurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç

Okuma, bireyi ve toplumu geliştirecek en önemli gizil güçlerden biridir. Okuma kültürü edinilmesi sürecinde öncelikle bireylerin okuma tercihlerinin bilinmesi ve bu veriler ışığında onların okuma ilgilerini ve motivasyonlarını diri tutacak materyallerle buluşturulması gerekir. Diğer taraftan Türkiye’de ve dünyada okuma alanında hazırlanan bilimsel çalışmalardaki eğilimlerin neler olduğu, mevcut çalışmaların hazırlanma nedenleri, ülkelerdeki araştırmaların hangi hususlarda birbirinden ayrıldığı, karşılaştırmalar sonucunda belirlenen eksikliklerin nasıl giderilebileceği ile ilgili sistemli çalışmaların hazırlanması, okuma becerisi eğitiminin niteliğinin artırılmasına yönelik yol haritalarının çizilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada incelenen yerli ve yabancı araştırmalardan yola çıkılarak insanların okuma tercihlerinin şekillenmesinde ve tür seçiminde cinsiyet, yaş gibi faktörlerin önemli bir tesirinin bulunduğu belirlenmiştir (Arslan, 2013). Buna göre okuma tercihleri arasında en fazla kurgusal eserler yer almaktadır. Kızlar kurgusal türleri erkeklere nazaran daha fazla seçme eğilimindedir (Bayat & Çetinkaya, 2018). Aynı zamanda kızlar duygusal metinlere, erkekler macera yüklü olanlara daha çok rağbet göstermektedir (Karatay & Dilekçi, 2019). Sınıf seviyesi yükseldikçe okuma tercihleri de değişmektedir. 5. sınıfta masal, hikâye; 8. sınıfta roman ve bilgilendirici türler seçilmektedir (Karatay & Dilekçi, 2020). Bu durumun yanı sıra bazı eserler (Saftirik Greg’in Günlüğü, Küçük Prens) tüm ortaokul seviyelerinde sıklıkla tercih edilmektedir (Yıldırım, 2019; Erdem, 2022).

Tüm dünyada roman ve hikâye öncelikli tercih edilen türlerdir (Deniz, 2015; Solmaz, 2015; Yıldız vd., 2015; Karatay & Dilekçi, 2020). Konu olarak en çok macera ve komedi okunduğu görülmektedir (Yalman vd., 2013; Deniz, 2015; Bayat & Çetinkaya, 2018; Taş, 2018; Rahman vd., 2022). Kadın ve erkeklerin kitap seçimleri birbirinden ayrılmaktadır (Okuyay, 2019). Bireylerin kitap tercihinde sırasıyla en fazla aileden, öğretmenden, arkadaş tavsiyesinden ve sosyal medyadan etkilendiği gözlemlenmiştir. (Yıldız vd., 2015; Okuyay, 2019; Yılmaz, 2019). Türkiye’de okuyan nüfusta ve okumaya ayrılan sürede ciddi bir artış söz konusu olup bu artışta gençlerin, annelerin ve genç ebeveynlerin etkisi büyüktür (Okuyay, 2019). Hem Türkiye’de hem de dünyada kadınlar erkeklerden daha fazla okumakta, ancak erkekler okuma davranışını kadınlara göre daha uzun süre sürdürmektedir (Eurostat, 2018). Dünyada gençlerin sosyal medya kullanımı artarken okuma oranları azalmaktadır. Türkiye’de ise sosyal medya kullanımının okumayı artırdığına dair elde edilen bulguların ülkemiz adına olumlu bir durum oluşturduğu söylenebilir (Schill, 2011; Kojo vd., 2018; Okuyay, 2019).

En fazla okunan çocuk kitaplarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkiye’de tercih edilen çocuk kitapları arasında yabancı yazarların eserlerinin ezici bir çoğunluğa sahip olduğu görülmektedir (Öztürk, 2019; Yıldırım, 2019; Erdem, 2022). Bu bilgilerden yola çıkılarak yerli yazarların kitaplarının daha az tercih edilme nedenlerinin belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çok okuyan öğrencilerin genelde ayda 1 veya 2 kitap okuduğu belirlenmiştir (Aytaş & Altunbay, 2016). Okuma faaliyeti için evde yatak odasını, okulda sınıfı, sosyal ortamlarda toplu taşıma araçlarını ve okul kütüphanelerini daha fazla tercih ettikleri görülmüştür (Bayat ve Çetinkaya, 2018; Yıldırım, 2019). Ortaokul öğrencilerinin en az deneme ve makale okumayı seçtikleri saptanmıştır (Deniz, 2015).

6. sınıf seviyesindeki öğrencilerin okuduğu kitapların daha çeşitli olduğu (Batur vd., 2019), 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin okumaya dair daha fazla olumlu tutum sahibi oldukları (Taş, 2018; Şahin, 2019) ve evde bireye ait kitaplığın olmasının okuma kültürü edinmede önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür (Şahin, 2019). Ortaokul öğrencilerinin kısa ve ucuz kitaplar okumayı istedikleri (Hussain & Munshi, 2011; Bayat & Çetinkaya, 2018) ne okuyacaklarını bildiklerinde daha fazla okuyacaklarına dair bir inanca sahip oldukları tespit edilmiştir (Awasis & Amen, Abang Yusof, 2021). Hem yetişkinlerin hem de çocukların dijital okumaya dair ilgisinin arttığı belirlenmiştir (Taş, 2018; NPD, 2020; TÜİK, 2021; Rahman, 2022).

Türkiye’de ve ABD başta olmak üzere dünyada kitap satış oranlarının arttığı (TÜİK, 2021; McLean, 2022) görülmektedir. Kitap satış oranları incelendiğinde Türkiye’de eğitim alanıyla ilgili eserlerin ve kurgu kitapların

çokça rağbet gördüğü (Okuyay 2019; TÜİK, 2021) saptanmış, kitapların genelde satın alınma yoluyla temininin benimsendiği, halk kütüphanelerine gitme olgusunun pek de popüler olmadığı anlaşılmıştır (Yalman vd., 2013; Aytaş ve Altunbay, 2016; Okuyay, 2019).

Okumaya ilişkin bilimsel çalışmaların eğilimi ile ilgili sonuçlar değerlendirildiğinde okuma konusu ile ilgili yurt dışında daha çok doktora tezi yapılırken Türkiye’de okuma becerisine yönelik tezlerin genelde yüksek lisans seviyesinde (%73,1) olduğu görülmektedir (Özdemir, 2018: 1166). Türkiye’deki tezler daha çok var olan durumu betimlemeyi amaçlayan çalışmalar şeklinde iken yurt dışındaki tezlerde betimlemenin ötesine geçilerek tespit edilen sorunlara çözüm üretmeye yönelik konuların ele alındığı ve karma yöntem, eylem araştırması, boylamsal çalışmalar gibi farklı yöntem teknikler kullanıldığı tespit edilmiştir (Karadağ, 2014). Yani, yurt dışında yapılan çalışmalar ihtiyaç ağırlıklıyken Türkiye’de yapılan çalışmalarda ihtiyaçlar belirleyici olamamaktadır. Ülkemizde gündemde olduğu düşünülen popüler konuların ele alınması söz konusudur.

Türkiye’de okuma ile ilgili yapılan çalışmalarda en fazla okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı, okumayı etkileyen psikolojik faktörler (tutum/ilgi/ motivasyon) gibi konulara odaklanılmıştır. Aynı zamanda Türkiye’nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde dijital okuma üzerinde durulmaya başlanmıştır. Yurt dışında ise daha çok erken okuryazarlık, öğretmen hazırlığı gibi konulara ağırlık verilmiştir (Özdemir, 2018: 1167; İLA, 2018). Okuma alanıyla ilgili en fazla bilimsel çalışma ABD’de Florida Üniversitesi’nde hazırlanmıştır. Türkiye’de Gazi Üniversitesi ilk sırada yer almıştır. Okuma becerisiyle ilgili en fazla makalenin “Reading Teacher” dergisinde yayımlandığı, en yüksek etki alanına sahip derginin ise “Computers & Education” olduğu tespit edilmiştir (Karagöz & Şeref, 2019).

Görülen o ki Türkiye’de toplum olarak okumanın önemli olduğuna inanılmakta ve zihniyet olarak okumanın yaygınlaştırılmasına dair bir engel bulunmamaktadır. Hatta hiç okumayanların bile okumanın önemli olduğunu düşünmesi, kitap okuma oranının %50’nin üzerinde olmadığı Türk toplumunda okumayla ilgili olumsuz ifadelere halkın %70’inin itiraz ediyor olması, okuma kültürünün gelişmesi adına olumlu bir tablo olarak değerlendirilmektedir (Okuyay, 2019). Ancak okunan kitapların daha çok kurgusal ağırlıklı olması -çocuklar için kurgusal metinlerin duygusal zekâyı geliştirici etkisi olmasına karşın ilerleyen dönemlerde düşünsel yükü olan kitaplara geçilememesi durumunda- ve okullarda genelde yabancı yazarların eserlerinin tercih/tavsiye edilmesi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bu durum Türkiye’de niteliği tartışılabilir da toplumun okumaya ilgisinin zayıf olmadığını göstergesidir. Aynı zamanda kitap fuarlarına ziyaretler, yazarlarla buluşma günlerine teveccüh giderek artmaktadır. Ülkemizde okuma oranları, kitap satış rakamları, okumaya yönelik ilgi ve olumlu tutum sahibi olmadaki gelişimin gözler önüne serilmesi ve halkın bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Okuma, temel dil becerileri arasında üzerinde en fazla araştırma yapılanlardandır. Bu durumun oluşmasında okumada yaşanan pek çok sorunun (okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı vb.) tam olarak çözüme kavuşturulamaması, okumanın değerlendirilmesinin kolay olması gibi nedenler etkilidir (Ülper, 2010). Ancak yapılan çalışmaların niceliğinden ziyade niteliğinin önemli olduğu aşikârdır. Türkiye’de yapılan bilimsel çalışmalar gelişmiş ülkelerdekilerle karşılaştırıldığında pek çok hususta ayrışma olduğu (konu alanı, tez türü, seçilen yöntem vb.) ve bu farklılığın ülkemizin aleyhine (okuma sorunlarını gidermek yerine popüler konuların seçimi, hep aynı tekniğe başvurulması, tekçi yaklaşımlar vb.) bir durum sergilediği görülmektedir. Türkiye’de okuma konusuyla ilgili sorunların üstesinden gelinmesine yönelik çözüm odaklı yenilikçi ve çağın ihtiyacına duyarlı çalışmaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Abang Yusof, D. A. (2021). Reading habits among students in the digital era: changes of trends and behaviours. *Journal of Academic Library Management (AcLiM)*, 1(1), 43–54.
- Adnan, A., Akram, F. & Akram, A. (2016). Identification of factors promoting reading habits of students: a case study on Pakistan. *Research on Humanities and Social Sciences*, 6(17), 56-62.
- Akaydın, Ş. & Çeçen, M. A. (2015). Okuma becerisiyle ilgili makaleler üzerine bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 183-198.
- Aksoy, E. & Öztürk, D. S. (2018). Öğrencilerdeki okuma alışkanlığının öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22 (1), 143-184.
- Arıcı, A. F. (2005). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okuma durumları (beceri-ilgi-alışkanlık-eğitim)* [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Arslan, A. (2013). Okuma becerisi ile ilgili makalelerde cinsiyet değişkeni. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(2), 251-265.
- Awais, S. & Ameen, K. (2013). The reading preferences of primary school children in Lahore. *Pakistan Journal of Library and Information Science*, 14, 38-43.
- Aytaş, G. & Altunbay, M. (2016). İlköğretim öğrencilerin okuma profilinin “okuma eğilimleri” bağlamında incelenmesi, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(14), 165-190.
- Basın Yayın Birliği Derneği. (2018). Okuma Kültürünün Geliştirilmesi Çalıştayı Sonuç Raporu. https://kutuphanedeyim.org/wp-content/uploads/2018/12/okuma_kulturu_calistay_raporu.pdf
- Baş, Ö. & Kardaş, N. (2014). İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma becerisi ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 230-243.
- Baştuğ, M. & Keskin, H. K. (2012). Akıcı okuma becerileri ile anlama düzeyleri basit ve çıkarımsal arasındaki ilişki. *Abi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 227-244.
- Batur, Z., Özcan, H., Z. ve Sağcan Y. C. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma eğilimlerinin incelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 33-55
- Bayat, N. & Çetinkaya, G. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tercihleri. *İlköğretim Online*, 17(2), 984-1001.
- Becker, M., McElvany, N., and Kortenbruck, M. (2010). Intrinsic and extrinsic reading motivation as predictors of reading literacy: a longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 102, 773–785.
- Binbaşıoğlu C. (1993). Okumanın mekanizması ve okuma aracının bazı nitelikleri. *Çağdaş Eğitim*, 28(193), 15-20.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bozkurt, M. (2013). *Beşinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ve okuma motivasyonları ile okuma düzeyleri arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Calp, M. (2005). *Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Eğitim Kitabevi.
- Cemaloğlu, N. (2020). *Bilimsel araştırma teknikleri ve etik*. Pegem Akademi.
- Ceran, D., Aydın, M. & Onarıcıoğlu, A. S. (2018). Okuma eğitimi üzerine yapılan tezlerde eğilimler: bir içerik analizi çalışması. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3),2377-2392.
- Chansa-Kabali T. & Westerholm, J. (2014). The role of family on pathways to acquiring early reading skills in lusaka’s low-income communities. *Human Technology*, 10(1), 5-22.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Siyasal Kitabevi.
- Çam Aktaş, B. (2015). Türkiye’de eleştirel okuma kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 17(67), 217-232.
- Çarkıt, C. (2019). Ortaokul okuma becerileri dersine yönelik öğretmenlerin görüş ve uygulamaları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 841-856.
- Çelenk, S. (2008). İlköğretim okulları birinci sınıf öğrencilerinin ilkokuma ve yazma öğretimine hazırlık düzeyleri. *İzmit Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 83-90.
- Demirel, Ö (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Milli Eğitim Basımevi.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 3(2), 46-64.
- Dodici, B. J., Draper, D. C., & Peterson, C. A. (2003). Early parent-child interactions and early literacy development. *Topics in Early Childhood Special Education*, 23(3), 124-136.

- Dökmen, Ü. (2019). Lise ve üniversite öğrencilerinin okuma becerileri, ilgileri, okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 23(2), 395-418.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76.
- Eldeleklioğlu Onuk, D. & Avcı, B. (2021). Okuma becerileri dersi öğretim programının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 343-359.
- Erdem, U. (2022). Kütüphanelerin 'En'leri. <https://www.hurriyet.com.tr/kitap-sanat/kutuphanelerin-enleri-42031099?>
- Erden, G. ve Çelik, C. (2019). Sesli okuma becerisi ve okuduğunu anlama testinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne*, 7(14), 1-18.
- Eurostat. (2018). World book day. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20180423-1>.
- Greenberg, M.W. (1970). A study of reading motivation of twenty-three seventh-grade students. *The Library Quarterly*, 40(3), 309-317.
- Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*. Gül Yayınevi.
- Göka, E. (2016). *Türk grup davranışı*. Aşina Kitaplar.
- Hopper, R. (2005). What are teenagers reading? adolescent fiction reading habits and reading choices. *Literacy*, 113-120.
- Howard, V. (2006). Teens and pleasure reading: a critical assessment from Nova Scotia. https://www.researchgate.net/publication/242697193_Teens_and_pleasure_reading_A_critical_assessment_from/link/02e7e52a05dc56332e000000/download
- Hussain, I. & Munshi, P. (2011). Identifying reading preferences of secondary school students. *Creative Education*, 2(5), 429-434.
- International Literacy Association. (2018). What's hot in literacy: 2018 report. <https://literacyworldwide.org/docs/default-source/resource-documents/whats-hot-2018-report.pdf>
- Jose, G. R. & Raja, B.W.D. (2011). Teachers' role in fostering reading skill: effective and successful reading. *Manager's Journal on English Language Teaching*, 11(41), 1-10.
- Kanık Uysal, P. (2022). Türkçe dersi sınavlarında yer alan soruların üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 136-156.
- Karadağ, R. (2014). Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi: YÖK ve ProQuest veri tabanları örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35 (35), 1-17.
- Karagöz, B. & Şeref, İ. (2019). Okuma alanındaki araştırmaların bibliyometrik özellikler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 781-799.
- Karatay, H. (2007). *İlköğretim Türkçe öğretmeni adaylarının okuduğunu anlama becerileri üzerine alan araştırması* [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Karatay, H. & Dilekçi, A. (2020). Türkçe öğretmenlerine göre öğrencilerin okuma alışkanlıkları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 8(2), 1-24.
- Kojo, D. B., Agyekum, B. O. & Arthur, B. (2018). Exploring the effects of social media on the reading culture of students in Tamale technical university. *Journal of Education and Practice*, 9(7), 47-56.
- Kurnaz, H. & Yıldız, N. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okuma motivasyonlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar (TSA) Dergisi*. 19/3, 53-70.
- Lau, K. (2009). Reading motivation, perceptions of reading instruction and reading amount: A comparison of junior and senior secondary students in Hong Kong. *Journal of Research in Reading*, 32(4), 366-382.
- Loan, F. A. & Shah, R. (2017). Survey of the literature reading habits and preferences of adolescents: a study of a Public school in India. *Libres*, 27(2), 80-96.
- Maharsi, I.; Ghali, M. I. & Maulani, S. (2019). High school students' reading habits and perception on reading for pleasure. *International Journal of Indonesian Education and Teaching (IJIET)*, 3 (1), 80-89.
- Manguel, A. (2022). *Okumanın tarihi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Manuel, J. & Robinson, D. (2002). What are teenagers reading? The findings of a survey of teenagers' reading choices and the implications of these for English teachers' classroom practice. In D. Blair, P. Collins (Eds.), *English in Australia* (pp. 69-78). John Benjamins Publishing Company

- Mclean K. (2022). *Book Sales in the U.S. Are Stronger Than Ever*. Publishers Weekly. <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/industry-news/bookselling/article/89040-book-sales-in-the-u-s-are-stronger-than-ever.html>
- Mutlu, H. (2018). Ana Dili Eğitimi Dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: içerik analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1196-1209.
- NPD Books. (2021). *Ebook sales statistics*. <https://www.npd.com/news/press-releases/2020/2020-ebook-sales-data/>
- Okuma Kültürünü Yaygınlaştırma Platformu. (2019). *Türkiye Okuma Kültürü Araştırması* <http://okuyayplatformu.com/wp-content/uploads/2020/02/okuma-kulturu-arastirmasi.pdf>
- Onan, B. (2017). Ana dili öğretiminde yapılandırmacı hedefler üzerine bir tasnif çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 806-822.
- Özdemir, S. (2018). Okumaya ilişkin lisansüstü araştırmaların eğilimleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1161-1178.
- Özdemir, E. (1993). *Okuma sanatı*. İnkılâp Kitabevi.
- Öztürk, M. (2019). *Geçen yıl en çok Sabahattin Ali ve Reşat Nuri Güntekin okundu*. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/gecen-yil-en-cok-sabahattin-ali-ve-resat-nuri-guntekin-okundu/1424464>
- Palani, K.K (2012). Promoting reading habits and creating literate society. *Researcher World: Journal of Arts, Science & Commerce*, 2(1), 90-94.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Piaget, J. (1983). Piaget's theory. P. Mussen (ed). *Handbook of Child Psychology*. Wiley.
- Rahman, F., Pattu, A. M. & Tammasse (2019). Trends in reading literary fiction in print and cyber media by undergraduate students of Hasanuddin University. *International Journal of Education and Practice*, 7(2), 66-77.
- Saracho, O. (2000). Family literacy exploring family practice. *Early Child Development Care*, 172(2), 113-122.
- Schiefele, U., Schaffner, E., Möller, J., and Wigfield, A. (2012). Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence. *Reading Research Quarterly*, 47, 427-463.
- Schill, R (2011). *Social networking teens more likely to drink use drugs*. <http://jjie.org/teens-on-facebook-morelikely-drinking-or-use-drugs-study-finds/20/13>.
- Sénéchal, M. & LeFevre, J. A. (2002). Parental involvement in the development of children's reading skill: a five-year longitudinal study. *Child Development*, 73(2), 445-460.
- Solmaz, M. (2018). Yüzüncü Yıl Üniversitesi öğrencilerinin okuma alışkanlığı üzerine bir araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 603-622.
- Sturm, B. W. (2003). The information and reading preferences of North Carolina children. *School Library Media Research*, 6, 1-30.
- Şahin, N. (2019). Ortaokul öğrencilerinin okuma tutumları ve okuma motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 914-940.
- Taş, H. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve tercihleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1947-1975.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Kütüphane İstatistikleri*. TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kutuphane-Istatistikleri-2020-37201>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021). *Yazılı Medya ve Uluslararası Standart Kitap Numarası İstatistikleri*. TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya-ve-Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-Istatistikleri-2021-45833#:~:text=%C3%9Ckımızde%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda%2072%20bin%20052%20kitap%20oyay%C4%B1mland%C4%B1&text=Yay%C4%B1nc%C4%B1lar%20taraf%C4%B1ndan%202021%20y%C4%B1%C4%B1nda%3B%2072,231%20materyal%20i%C3%A7in%20ISBN%20al%C4%B1nd%C4%B1>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). *Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri*. TÜİK. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-\(ISBN\)-Istatistikleri-2019-33623](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-(ISBN)-Istatistikleri-2019-33623)
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri*. TÜİK. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-\(ISBN\)-Istatistikleri-2017-27601](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-(ISBN)-Istatistikleri-2017-27601)

- TÜİK. (2015). *Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri*. TÜİK. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-\(ISBN\)-İstatistikleri-2015-21541](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Standart-Kitap-Numarası-(ISBN)-İstatistikleri-2015-21541)
- Türkiye Yayıncılar Derneği. (2020). *Kitap Pazarı Raporu*. https://turkyaybir.org.tr/wp-content/uploads/2021/03/Kitap-Pazari-Raporu_2020-1.pdf
- Unrau, N., and Schlackman, J. (2006). Motivation and its relationship with reading achievement in an urban middle school. *Journal of Educational Psychology*, 100, 81–101.
- Uyar Aydın, C. & Balkan, S. (2022). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma sıklığı ile eleştirel okuma becerileri arasındaki ilişki. *SDU International Journal of Educational Studies*, 9(1), 29-41.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Varışoğlu, B., Şahin, A. & Göktaş, Y. (2013). Türkçe eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(3), 1767-1781.
- Vasylenko, O. V. (2017). The parents' role in helping children to develop reading skills. *Scientific Articles*, 12, 71-80.
- Yağmur Şahin, E., Kana, F. & Varışoğlu, B. (2013). Türkçe eğitimi bölümlerinde yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *International Journal Of Human Sciences*, 10 (2), 356-378.
- Yalman, M., Özkan, E. & Kutluca, T. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları üzerine betimsel bir araştırma: Dicle üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 291-305.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin okumayı en çok tercih ettikleri kitaplar üzerine bir inceleme (Trabzon ili örneği)* [Yüksek Lisan Tezi, Trabzon Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldız, D., Ceran, D. & Sevmez, H. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları profili. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 141-165.
- Yusof, N.M. (2010). Influence of family factors on reading habits and interest among level 2 pupils in national primary schools in Malaysia. *Procedia Social and Behavioural Sciences*, 5, 1160-1165.

EXTENDED SUMMARY

Read; “recognizing the letters, words and signs of a text and grasping their meaning” (Göğüş, 1978: 60), “a mental activity based on perceiving and interpreting printed words through sense organs” (Özdemir, 1993: 13), “cognitive It can be defined as “the ability to correctly analyze the deep structure of the text based on the surface structure of the text” (Demirel, 1999: 814), with the co-operation of behaviors and psycho-motor skills (Demirel, 1999: 814).

Reading is a language skill that requires the active participation of the individual beyond seeing the symbols in the text, that is, the decoding, and involves the process of creating a meaning blended with the activation of cognitive, affective, social abilities, vocabulary elements and prior knowledge. Achieving a reading culture beyond basic literacy through an uninterrupted and systematic reading education has a positive impact on the holistic development of the individual and the development of the countries. Because individuals with the identity of qualified readers know why they will read, what they will read and how they will read (Calp, 2005: 85) and they are more successful in school learning and social life by using different strategies automatically at every stage during the communication process they establish with the text. By means of reading, a person reads information from the past today, regardless of time and place, while building a bridge to the future. While learning new information, he gains experience about the lives he does not know, the places he has not seen, the people he has not met and the emotions he has not felt, and his taste for art and literature develops.

There is a great relationship between reading satisfaction and reading disposition. Forcing an individual to read something they do not want to read can distract them from reading behavior. Therefore, it is very important to observe one's reading preferences in order to develop reading skills and to train qualified and competent readers (Adnan, et al., 2016). At the same time, internal motivation sources that lead the individual to reading behavior should be identified and developed (Unrau & Schlackman, 2006; Becker et al., 2010; Lau, 2009; Schiefele et al., 2012).

The purpose of this research is to examine people's preferences about reading and books, and what are the trends in scientific studies on reading skills.

The document analysis technique was used in the data collection process of the study, which was carried out with the case design, which is one of the qualitative research methods. The case study design, which is one of the qualitative methods (Patton, 2014: 14) that allows working on deep and detailed subjects, can be both the product and the object of the research (Creswell, 2016: 97). Document review, on the other hand, consists of accessing printed and electronic resources containing information about the research subject, examining them in accordance with the purpose of the research, taking notes and evaluating them (Bowen, 2009; Cemaloğlu, 2020). Various sources such as domestic and foreign studies on the reading preferences of adults and children, which are the objects of study of the research, and trends in scientific research on reading, the ratio of books borrowed from the library, and TUIK data were examined. Content analysis technique was used in the analysis of the data. The main purpose in content analysis is to reach concepts and relationships that can explain the collected data (Yıldırım & Şimşek, 2016: 242).

Based on the domestic and foreign researches examined in this study, it has been determined that factors such as gender and age have an important effect on the shaping of people's reading preferences and the choice of genre (Arslan, 2013). Accordingly, fictional works are the most preferred among reading preferences, and girls tend to choose fictional genres more than boys (Bayat & Çetinkaya, 2018). Similarly, girls prefer emotional texts and boys prefer adventurous texts (Karatay & Dilekçi, 2019). Reading preferences change as the grade level rises. Fairy tale, story in 5th grade; Novel and informative genres are selected in the 8th grade (Karatay & Dilekçi, 2020).

When the studies on the most read children's books are examined, it is seen that the works of foreign authors have an overwhelming majority among the preferred children's books in Turkey (Öztürk, 2019; Yıldırım, 2019; Erdem, 2022). Based on this information, it has been concluded that the reasons why the books of domestic authors are less preferred should be determined.

It has been observed that individuals are mostly affected by family, teachers and social media in their book preferences, respectively. (Okuyay, 2019; Yılmaz, 2019). There is a significant increase in the number of people studying in Turkey and the time allocated to education, and this increase has a great impact on the youth, mothers and young parents (Okuyay, 2019).